

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 913 (4): 913 (5)

Гудзевич А.В.

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Еволюція топонімів як наслідок соціально-політичних змін у суспільстві (регіональний аспект)

У дослідженні розглянуто суспільно-політичні умови еволюції топонімів України. Проаналізовано правові основи регулювання відносин та діяльності, пов'язаних із встановленням назв географічних об'єктів, їх унормуванням, обліком, реєстрацією, використанням і збереженням географічних назв. Встановлені етапи зміни топонімічної палітри й простежено мотиви перейменувань топонімів на загальнодержавному й регіональному рівнях. Виявлено загальні закономірності і регіональні особливості зміни географічних назв. Відзначено характерні особливості й загальні тенденції у формуванні топонімічної мережі Вінницької області. Вказано на основні недоліки, які мали місце у процесі топонімічної декомунізації на загальнодержавному й регіональному рівнях.

Ключові слова: топонім, географічні назви, топонімічна декомунізація, топонімічна палітра, перейменування, Вінниччина.

Гудзевич А.В. Эволюция топонимов как следствие социально-политических изменений в обществе (региональный аспект). В исследовании рассмотрены общественно-политические условия эволюции топонимов Украины. Проанализированы правовые основы регулирования отношений и деятельности, связанных с установлением названий географических объектов, их нормированием, учетом, регистрацией, использованием и сохранением географических названий. Установлены этапы изменения топонимической палитры и прослежено мотивы переименований топонимов на общегосударственном и региональном уровнях. Выявлены общие закономерности и региональные особенности изменения географических названий. Отмечено характерные особенности и общие тенденции в формировании топонимической сети Винницкой области. Указано на основные недостатки, которые имели место в процессе топонимической декоммунизации на общегосударственном и региональном уровнях.

Ключевые слова: топоним, географические названия, топонимическая декоммунизация, топонимическая палитра, переименование, Винниччина.

Gudzevich AV Evolution of names as a result of social and political changes in society (regional aspect). The study examined the socio-political conditions of the evolution of place names Ukraine. Analyzed the legal basis of the regulation of relations and activities related to the establishment of names of geographical objects, their normalization, accounting, registration, use and protection of geographical names. Installed stages changing palette and place-traced motives renaming of names at the national and regional levels. Revealed common patterns and regional characteristics change place names in accordance with the Law of Ukraine «On the condemnation of Communist and National Socialist (Nazi) totalitarian regimes in Ukraine and the prohibition of propaganda of their symbols». Noted characteristics and general trends in the formation of place-network Vinnytsia region. Specified on the basic flaws that have occurred in the place-decommunisation at the national and regional levels. Specified on the relevance of research subjects excited to continue because of the need to rethink the current mechanism of transformation processes in the matter of geographical names and their normalization.

Key words: place name, geographical names, toponymic Decommunization, Toponimical palette, rename, Vinnitchina.

Наявність проблеми. Географічні назви (топоніми) є функціональними одиницями комунікативної системи суспільства і важливим інструментом життєдіяльності будь-якої держави. Наразі в Україні відбувається реальна розбудова національної палітри географічних назв і, водночас, очищення від комуністичної символіки. На тлі такої ситуації актуального значення набуває розбудова регіональної топонімічної мережі, як складової частини загально-національної, яка потребує науково виваженого підходу з боку державотворців та розуміння і підтримки усіх верств населення.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Географічні назви, як об'єкт досліджень, цікавили вчених ще з античних часів. Зокрема, представлені на картах тієї епохи Європа, Азія та Лівія (Африка) символізують відомі на той час території Землі. Наукового підґрунтя топоніми отримали значно пізніше. Серед витоків української топоніміки – церковнослов'янсько-український словник «Лексікѡнь славенорѡсскій и именъ Тлъкованіе» Памви Беринди (1627). Дослідженню топонімів території України присвячено наукові праці І.М. Железняка, Ю.О Карпенка, О.М. Лазаревського, М.О. Максимовича, О.О. Потебні, О.С. Стрижака, П.А.Тутковського, К.К. Цілуйка, Д.І. Яворницького та ін.

Цікаві відомості про топоніми Вінничини містять праці Ю.Й. Сіцинського (1901), Я.Р. Дашкевича (1990), Л.Л. Дикої (2009), Н.М. Павликівської (2014), О.О. Квасневської (2014), видання «Населені місця Поділля» (1925), «Історія міст і сіл Української РСР: Вінницька область» (1972), «Матеріали до етнології Поділля: польові дослідження» (2005) тощо.

Обрана для дослідження проблема стала предметом спеціального вивчення й висвітлення у попередніх авторських публікаціях [2, 3]. Однак, потребують вирішення питання зі встановлення правових основ топонімічних змін й розкриття особливостей співвідношення між топонімією і суспільною свідомістю у процесі зміни географічних назв на загальнонаціональному та регіональному рівнях.

Метою цієї публікації є дослідження питання топонімічної декомунізації та її імплементації в державних реаліях й на регіональному рівні, як основи переосмислення минулого та ствердження духовної культури українського народу в географічних назвах задля їх упорядкування й уніфікації.

Виклад основного матеріалу. Географічні назви (топоніми) є породженням та віддзеркаленням історичної уяви про довкілля з різночасовими подіями у житті населення території і є найціннішим його скарбом і пам'яттю. Вони появились досить давно, мабуть, тоді, коли у людей виникла практична необхідність орієнтуватися у подорожах, взаєминах із сусідами, при всякій нагоді передавати інформацію іншим людям. Тому назви континентів, річок, озер, шляхів, долин, гір, населених пунктів ніколи не давалися випадково, хоч здавалося б, що це відбувалося стихійно.

Правові основи регулювання відносин та діяльності, пов'язаних із встановленням назв географічних об'єктів, а також унормуванням, обліком, реєстрацією, використанням та збереженням географічних назв в Україні визначає відповідний Закон «Про географічні назви» [7]. Він прийнятий у 2005 році й базується на Конституції України, інших нормативно-правових актах, міжнародних договорах України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. З того часу Закон був доповнений змінами, внесеними згідно із Законами, прийнятими протягом 2012-2015 рр. (№ 5029-VI від 03.07.12, ВВР, 2013; № 23, ст. 218 №5642-VI від 16.10.2012, ВВР, 2014; № 6-7, ст. 80 №317-VIII від 09.04.2015, ВВР, 2015, №26, ст.219). Вони зокрема, торкаються порядку найменування та перейменування географічного об'єкта (Стаття 8 Закону «Про географічні назви»), оскільки топонімічна палітра увесь час змінюється людьми не тільки через необхідність іменувати нові географічні об'єкти, але й з ідеологічних чи інших міркувань.

Нинішній період у становленні й розвитку української держави є знаковим, з точки зору зростання інтересу до символіки й топонімії. Так, 9 квітня 2015 року Президентом України під №317-VIII було підписано Закон України «Про

засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» [8], яким визначено правові основи та встановлено порядок ліквідації символів комуністичного тоталітарного режиму й заборону пропаганди відповідної символіки. Цей Закон був одним із складників так званого «декомунізаційного пакету», який включав в себе інші закони («Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті»; «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років»; «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років»). Проте основою для декомунізації топонімічних назв став Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки». Він припускає, зокрема, перейменування міст і вулиць, названих на честь державних діячів, які обіймали керівні посади у комуністичній партії (посаду секретаря районного комітету і вище), вищих органах влади та управління СРСР, УРСР (УСРР), інших союзних та автономних радянських республік (крім випадків, пов'язаних з розвитком української науки та культури), працювали у радянських органах державної безпеки, назви СРСР, УРСР (УСРР), інших союзних радянських республік та похідні від них, а також назви, пов'язані з діяльністю комуністичної партії, встановленням радянської влади на території України або в окремих адміністративно-територіальних одиницях, переслідуванням учасників боротьби за незалежність України у ХХ столітті [8].

У зв'язку з необхідністю приведення назв таких об'єктів у відповідність із вимогами Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» статтю 8 Закону «Про географічні назви» було доповнено новою частиною [7] згідно із Законом №317-VIII від 09.04.2015.

Для координування діяльності, пов'язаної із географічними назвами в Україні діяла Національна рада з географічних назв (1993 – 2006 рр.), а пізніше Міжвідомча науково-методична рада (2006-2012 рр.). Основними завданнями цих структур були розроблення методики у встановленні, унормуванні, обліку, реєстрації використанні та збереженні географічних назв, а також розгляд пропозицій щодо найменування та перейменування географічних об'єктів.

11 травня 2009 року постановою Кабінету Міністрів України №662 затверджено положення про Державний реєстр географічних назв. Створення та ведення Державного реєстру покладено на Державне агентство земельних ресурсів України. У 2009 році відділом стандартизації географічних назв ДНВП «Картографія» був укладений Кодекс усталеної практики «Структура та зміст Державного реєстру географічних назв», який визначає основні принципи формування його бази даних, здійснення унормування, обліку та державної реєстрації географічних назв [5]. Створення та ведення Державного реєстру географічних назв реалізується на підставі Закону України «Про географічні назви» від 31 травня 2005 року.

Загалом порядок перейменування населених пунктів врегульований Конституцією України [9], законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про географічні назви», Положенням про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР, затвердженим Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 12 березня 1981 року і діючої в

частині, що не перечить Конституції і законам України, та іншими нормативно-правовими актами.

На основі ухваленого Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» процес декомунізації проходить шляхом перейменування вулиць і перейменування населених пунктів, демонтажу пам'ятників та пам'ятних знаків. Механізм, за яким планувалося перейменування об'єктів топоніміки, прописаний у перехідних положеннях закону, а сам процес відбувався у три етапи [4]: до 21 листопада 2015 року місцеві ради ухвалювали рішення щодо перейменування, після цього до 21 лютого 2016 року таке рішення міг прийняти голова місцевої ради, а з 21 лютого обов'язок переходить до голови облдержадміністрації.

На першому етапі відводився 6-місячний термін для того, щоб органи місцевого самоврядування у своїх місцевих громадах (топонімічних комісіях), до 21 листопада 2015 року, провели громадські обговорення, на яких жителі населеного пункту мали обрати нові назви для своїх вулиць, площ та інших об'єктів топоніміки. По завершенні цього періоду органи місцевого самоврядування мали ухвалювати рішення про перейменування таких об'єктів топоніміки і подати свої пропозиції до Верховної Ради. Адже згідно зі статтею 85 Конституції України, найменування і перейменування населених пунктів і районів належить до компетенції Верховної Ради.

На другому етапі, упродовж наступних трьох місяців рішення про перейменування вулиць (інших об'єктів) в межах населеного пункту мали ухвалювати сільські, селищні або міські голови. Своїми розпорядженнями вони мали затвердити рекомендовані топонімічною комісією та громадськістю назви. За цей час потрібно було не тільки перейменувати вулиці та населені пункти, але й демонтувати пам'ятники, що підпадають під дію закону про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів.

Третій етап: протягом ще наступних трьох місяців, з 21.02.16 по 21.05.15, відповідних повноважень перейменувального процесу набували голови державних адміністрацій. Ті об'єкти, які не були перейменовані на попередньому етапі, повинні були перейменовані саме на підставі розпоряджень голів ОДА. Органи місцевого самоврядування та громади могли подавати свої пропозиції. У разі невиконання закону до 21 травня 2016 року, питання про перейменування покладалося на Кабінет Міністрів України.

Загалом, закони про декомунізацію, які були ухвалені 9 квітня 2015 року, викликали в Україні великий суспільний резонанс, а визначені часові рамки мали забезпечити можливість українцям реально переоцінити тоталітарне минуле країни та переосмислити історію шляхом зміни топонімічної палітри держави. Перейменування населених пунктів і вулиць в Україні здійснювалося на основі списку, розробленого Українським Інститутом національної пам'яті, до якого увійшли 520 історичних діячів, чия діяльність підпадає під дію закону про декомунізацію і тому їх імена повинні зникнути з географічних назв. Уточнений згодом список містив 941 село, селище та місто, що становить 3% населених пунктів України [15].

Другий етап топонімічної декомунізації мав би завершитися до 21 лютого 2106 року, однак Верховна Рада не перейменувала визначені для цього населені пункти, представлені місцевими органами самоврядування, керуючись

рекомендаціями Українського інституту національної пам'яті. Причиною неприйняття відповідних рішень щодо населених пунктів, назви яких містять символіку комуністичного тоталітарного режиму, стало завершення чергового пленарного тижня четвертої сесії Верховної Ради України восьмого скликання 19 лютого з перервою до середини березня. Не перейменованими на той час залишалися 814 населених пунктів, з них 144 на окупованих територіях. По суті, Верховна Рада не вклалася у термін, передбачений законом.

У той же час, під кінець другого етапу, себто до 21 лютого 2016 року, тільки в обласних центрах України було перейменовано 1028 вулиць, провулків та площ (47% від запланованих). Причини не перейменувань та неприйняття своєчасних рішень місцевими радами були різні: підготовка до осінніх виборів та подальшого формування коаліцій, виважений пошук альтернатив, який потребує багато часу, інертність місцевих жителів тощо. Більшість органів місцевого самоврядування не провели громадські слухання і не подали своїх пропозицій з приводу нових назв населених пунктів у передбачений законом термін, тобто протягом першого етапу, до 21 листопада 2015 року (шість місяців), коли проводилося громадське обговорення. То ж частина топонімів була перейменована місцевими радами, а частина лишалася не перейменованою.

Як не прикро, але здебільшого перейменування відбувалися формально, без обговорення напрацьованих у тривалих дискусіях пропозицій громадськості чи фахівців. У намаганні догодити усім, але без врахування топонімічних принципів назвоутворення, подекуди, як от у Сумській області чи не у кожному населеному пункті з'явилися свої «абрикосові», «виноградні», «вишневі», «калинові» й «малинові» вулиці та провулки. Це стало причиною назвати такі перейменування «вегетаріанськими» [10].

Третій етап декомунізації в Україні було розпочато у кінці лютого 2016 року. Станом на 20 липня 2016 року було перейменовано 917 населених пунктів, 20 районів і 27 районів у містах. Але вже на День незалежності Президент України П.О. Порошенко оголосив про перейменування 26 районів і 987 населених пунктів. Зокрема стало відомо про перейменування внаслідок декомунізації понад 70-ти місцевих рад, з них 45 – сільські, 10 – селищні, 9 – міські, 10 – районні та 4 – районні ради у містах. Ця інформація була наведена у бюлетені «Відомості Верховної Ради України» й внесена до електронного довідника. Згідно з оприлюдненою інформацією Управління по зв'язках з місцевими органами влади та органами місцевого самоврядування Апарату ВРУ 5 жовтня, до електронного довідника «Україна. Адміністративно-територіальний устрій» внесено дані про нові назви 911 населених пунктів (833-х сіл, 48-ми селищ міського типу й 30-ти міст), 4 районів у містах і 20 районів [11].

На завершення процесу декомунізації, станом на грудень 2016 року, за оприлюдненими даними Українського інституту національної пам'яті в Україні позбулися тоталітарних назв 51 493 об'єкти (з них: 32 міста, 955 селищ, смт та сіл, 25 районів). Крапку на завершення процедури має поставити приведення раніше присвоєних об'єктам права власності імен фізичних осіб, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій у відповідність до вимог закону «Про засудження комуністичного і націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні і заборону пропаганди їх символіки». Відповідні розпорядження зроблені і МОН України у січні 2017 року.

Вінниччина не залишилась осторонь процесу, який охопив усю країну.

Певним чином вона розпочала його значно раніше (табл. 1).

Таблиця 1

Переїменування населених пунктів Вінниччини упродовж 1989-2006 рр.

№з/п	Район	Тип населеного пункту, стара назва	Нова назва	Історична назва / з якого часу
1.	Тульчинський	с. Калініне (з 1923 по 1995)	с. Богданівка	Богданівка / XVIII ст.
2.	Бершадський	с. Чапаєвка (з 1946 по 1996)	с. Війтівка	Війтівка / 1625 р.
3.	Шаргородський	с. Жданове (1949-1989)	с. Мурафа	Морахва / XV ст.
4.	Іллінецький	с. Розсохувата (1965 - 1993)	с. Росоховата	Розсохувата / XVI ст.
5.	Барський	с. Першотравневе (по 1993)	с. Степанки	Степанки / XVII ст.

Рішення про переїменування чотирьох населених пунктів у Барському, Бершадському, Тульчинському та Шаргородському районах Вінницької області прийняла Верховна Рада України упродовж 1989-1995 рр. Правки в адміністративно-територіальній устрій краю внесла й Вінницька обласна Рада народних депутатів. Зокрема, рішенням від 12 листопада 1993 року в Іллінецькому районі уточнила назву села Розсохувата на Росоховата та переїменувала Розсохуватську сільраду на Росоховатську. Однак в алфавітному покажчику нових і старих найменувань населених пунктів, які були переїменовані з 01.01.1986 по 01.01.2017, розміщеному на офіційному порталі Верховної Ради України відзначено спочатку переїменування Розсохуватої на Розсоховату, а нижче – Розсоховатої на Росоховату. Власне й повідомлення про ці рішення, за даними того ж таки порталу, було опубліковано у Відомостях Верховної ради, відповідно – 21.12.1993 та 28.04.2006 [12].

Пізніше, на виконання закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» у Вінницькій області на червень 2015 року підлягали зміни 24 назв селищ та сіл [2, 13]. Верховна Рада України уже 4 лютого 2016 повернула вінницькому селу Радянське Русавської сільської ради Ямпільського району історичну назву – Нечуївка [1]. Проте, у подальшому, «декомунізація» у Вінницькій області відбувалася дещо уповільнено. Станом на 01.04.16 року на Вінниччині із першопочаткових 24-х селитебів, обраних для цього в Українському інституті національної пам'яті [13] і доповнених ще трьома на місцевому рівні [3] було переїменовано лише 2. Окремі з претендентів визначилися з новими назвами. Не всі населені пункти області давали згоду на зміну їх назв. Всупереч закону «Про декомунізацію» відмовилися переїменувати свої населені пункти жителі однойменних сіл Чапаєвка Погребищенського й Жмеринського районів, с. Жовтневе Погребищенського району, с. Радянське Крижопільського району та с. Красне Вінницького району.

Наразі незрозуміло з яких міркувань у список для переїменувань, складеним Українським Інститутом національної пам'яті, потрапило с. Ворошилівка Тиврівського р-ну. Адже перше відоме письмове джерело, де згадується назва села, датується 1552 роком. Назва, за переказами, походить від прізвищ козаків Вороша і Шила [14], а відтак немає ніякого відношення до Климентія Ворошилова і не потребує переїменування.

Потребує додаткових розвідок і с. Петровське Шаргородського району. Можливо і цей антропонім не пов'язаний з Петровським Г.І., а має більш глибоке коріння свого походження. Саме на це вказують розвідки, зроблені Дикою Л.Л. і представлені у дисертаційній роботі «Ойконімія Східного Поділля XIV-XX ст.».

За нею, «Ойконіми, виражені формою родового відмінка на зразок: Одлевського Петровського історичні джерела фіксують, починаючи з XVIII ст. (лише один приклад)» [6, с. 16].

12 і 19 травня 2016 року Верховна Рада України проголосувала другу частину постанови «Про перейменування окремих населених пунктів та районів», чим затвердила зміни назв 25 (відповідно 12 та 13-ти) сільських населених пунктів на Вінниччині (рис. 1-2, табл. 2). Перейменовані передусім пам'яткові

Умовні позначення: а) ° Погребище – районний центр
б) Надросся – перейменовані села і селища

Рис. 1. Нові назви перейменованих населених пунктів Вінниччини

назви на зразок Ворошилове, Кіровка, Ленінка, Чапаєвка та інші, які з'являються у XX ст. (табл. 2).

У результаті перейменувань було повернуто історичні назви 13 селам. Проти повернення колишніх назв Жидівці та Попівка висловилися мешканці с. Чапаєвки Погребищенського району та с. Жовтневе Калинівського району. Компромісний пошук «породив» нові назви – Надросся та Вишневе відповідно. Подібним шляхом пішли і жителі колишньої Комунарівки Калинівського району, відмовившись від назви Гулівці на користь – Березани.

Нові назви здобули і 9 населених пунктів, які були утворені за часів СРСР –

Рис. 2. Результат топонімічних змін на Вінниччині упродовж 2016 року

Таблиця 2

Перейменування населених пунктів Вінницької області (станом на 01.01. 2017 року)

№ з/п	Район	Тип населеного пункту, стара назва	Нова назва	Історична назва / з якого часу
1.	Барський	с. Червоне	Грабівці	Грабівці / XVI ст.
2.	Вінницький	с. Красне	Махнівка	Махнівка / XVIII ст.
3.	Жмеринський	с. Чапаєвка	Малі Коростівці	н/д
4.	Жмеринський	с. Ленінка	Варжинка	Ленінка / 1924 р.
5.	Калинівський	с. Жовтневе	Вишневе	Попівка / XVIII ст.
6.	Калинівський	с. Кіровка	Мирне	XVI ст.
7.	Калинівський	с. Комунарівка	Бережани	Гулівці / 1903 р.
8.	Калинівський	с. Червона Трибунівка	Забара	Забара / XVII ст.
9.	Козятинський	с. Комсомольське	Махнівка	Махнівка / XV ст.
10.	Крижопільський	с. Радянське	Княжа Криниця	Княже / XVII ст.
11.	Липовецький	с. Свердлівка	Пеньківка	Пеньківка / XVIII ст.
12.	Липовецький	селище Червона Зірка	Мала Біла	Червона Зірка / 1928 р.
13.	Літинський	с. Радянське	Літинські Хутори	Радянське / 1923 р.
14.	Муровано-куриловецький	с. Ленінська Слобода	Кам'янецькі Хутори	Кам'янецькі Хутори / XIX ст.
15.	Муровано-куриловецький	с. Петрівка	Берлядка	Берлядка /
16.	Немирівський	с. Кірове	Рачки	Рачки / XVII ст.
17.	Немирівський	с. Марксове	Монастирське	н/д
18.	Погребищенський	с. Жовтневе	Попівці	Попівці / XVIII ст.
19.	Погребищенський	с. Чапаєвка	Надросся	Жидівці / XVI ст.
20.	Томашпільський	с. Русава-Радянка	Русава	Русава / XVIII ст.
21.	Хмільницький	с. Пролетар	Дубина	н/д
22.	Хмільницький	с. Жданівка	Війтівці	Війтівці / XVIII ст.
23.	Хмільницький	с. Червона Володимирівка	Володимирівка	Червона Володимирівка / 1928 р.
24.	Чечельницький	с. Червона Гребля	Попова Гребля	Попова Гребля / кінець XVIII ст.
25.	Шаргородський	селище Петровське	Синьожупанники	н/д
26.	Шаргородський	с. Чапаєве	Нові Хоменки	н/д
27.	Ямпільський	с. Радянське	Нечуївка	Нечуївка / поч. XIX ст.

Примітка: н/д – немає точних даних про дату заснування

Ленінка та Чапаєвка Жмеринського району, Червона Зірка й Радянське Липовецького та Літинського районів, Марксове Немирівського та Пролетар і Червона Володимирівка Хмільницького районів, Петровське й Чапаєве Шаргородського району.

У процесі перейменувань чомусь не вдалося уникнути повторення у назвах селитебів, які мали місце раніше. Махнівका тепер є у Вінницькому та Козятинському районах (табл. 2). До того у Вінницькій області було по 3 поселення із назвою «Радянське» (Крижопільський, Літинський та Ямпільський райони) та орієнтацією на Чапаєва (Чапаєвка, Чапаєво – Жмеринський, Погребищенський, Шаргородський райони), п'ять – з основою «Червоне» (Барський, Калинівський, Липовецький, Чечельницький і Хмільницький райони) і два із назвою «Жовтневе» (Калинівський і Погребищенський райони).

Із числа 29-ти попередньо визначених для перейменування населених пунктів Вінниччини лише два зберегли свої назви – с. Ворошилівка Тиврівського району та селище Тельманове Липовецького району.

У кінцевому результаті, незважаючи на деякі труднощі, згідно оприлюднених результатів декомунізації, Вінницька область посіла перше місце в Україні за кількістю перейменованих топонімів. Загальна їх кількість склала 4882 назви.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок. Топонімічні назви – один із багатьох елементів культури народу. Вони ніколи не давались випадково і дуже влучно відображали особливості тієї чи іншої місцевості, її природних багатств, а також економічні, культурні, побутові умови життя людей. Випадки, які допускають перейменування визначені відповідними законами України. Зокрема, для реалізації законів про декомунізацію були встановлені чіткі часові рамки, укладені у три етапи.

У більшості областей України перші два етапи декомунізації проходили формально. Рішення приймалися без врахування думки громадськості, пропозицій, вироблених фахівцями. У підсумку, терміни, які були передбачені законом для виконання певних етапів топонімічної та символічної декомунізації, були порушені – чимало топонімів залишалися не перейменованими, або їх назви змінено сумбурно, швидше для «галочки», ніж для практики повсякчасного використання. Під час перейменування, зокрема на Вінниччині, не вдалося уникнути повторення у назвах селитебів (дві Махнівки), які мали місце раніше, але більшості населених пунктів вдалося повернути історичні назви.

Порушена тематика зберігає актуальність у силу необхідності переосмислення сучасних принципів і механізму зміни географічних назв й їх унормування в майбутньому.

1. Верховна Рада декомунізувала село Радянське на Вінниччині [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vlasno.info/politika/vlada/vr/item/8753-verkhovna-rada-dekomunizovala-selo-radianske-na-vinnichchini>.
2. Гудзевич А.В. Адміністративно-територіальні та топонімічні зміни на Вінниччині (станом на 01.04.2016 року) / А.В. Гудзевич // Актуальні питання географічних, біологічних та хімічних наук. Основні наукові проблеми та перспективи дослідження : Зб. наукових праць ВДПУ. – Вип. 13(18). – Вінниця, 2016. – С. 3-7.
3. Гудзевич А.В. Особливості перейменування та проблема унормування географічних назв на Вінниччині у процесі «декомунізації» / А.В. Гудзевич // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження : мат.-ли Всеукр. Вінницької істор.-краєзнавчої конф.-ії (7-8 жовтня 2016 р.). – Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2016. – С. 416-426.
4. Декомунізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua/page/dekomunizatsiya-0>.
5. Державний реєстр географічних назв [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kartographia.com.ua/standardization-of-geographical-names/state-register/>.
6. Дика Л.Л. Ойконімія Східного Поділля (XIV—XX ст.) : автореф. дис. ... к. філол. наук : спец. 10.02.01 "Укр. мова" / Дика Любов Леонтіївна ; Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, [Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка]. – Івано-Франківськ, 2009. – 20 с.
7. Закон України «Про географічні назви» / Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2005. – № 27, ст. 360.
8. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» / Відомості Верхов-

- ної Ради (ВВР). – 2015. – № 26, ст. 219.
9. Конституція України [Текст] : офіц. текст : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р. : станом на 1 січня 2006 р.]. – К. : Мін-во Юстиції України, 2006. – 124 с.
 10. Лагідна декомунізація, або як "вегетаріанські" перейменовували Сумщину [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sumy.depo.ua/ukr/sumy/lagidna-dekomunizatsiya-abo-vegetarianske-pereyrenuvannya-01032016160000>.
 11. Нові назви декомунізованих населених пунктів і районів внесли до електронного довідника «Україна. адміністративно-територіальний устрій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua/news/novi-nazvi-dekomunizovanikh-naselenikh-punktiv-i-raioniv-vnesli-do-elektronnogo-dovidnika-ukrai>.
 12. Офіційний портал Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://static.rada.gov.ua/zakon/new/NEWSAIT/ADM/zmist.html>.
 13. Список сіл та селищ у Вінницькій області, які підлягають декомунізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vn.20minut.ua/Podii/spisok-sil-ta-selish-u-vinnic-kij-oblasti-yaki-pidlyagayut-dekomuniza-10450177.html>.
 14. Тиврівщина: краєзнавчі нариси. – смт Тиврів: ТОВ Нілан-ЛТД, 2012. – 306 с.
 15. Украина переименует города и села в областях [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://rian.com.ua/politics/20160217/1005344662.html>.
1. Verkhovna Rada dekomunizovala selo Radyans'ke na Vinnychchini [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://vlasno.info/politika/vlada/vr/item/8753-verkhovna-rada-dekomunizovala-selo-radianske-na-vinnichchini>.
 2. Hudzevych A.V. Administratyvno-terytorial'ni ta toponimichni zminy na Vinnychchini (stanom na 01.04.2016 roku) / A.V. Hudzevych // Aktual'ni pytannya heohrafichnykh, biolohichnykh ta khimichnykh nauk. Osnovni naukovy problemy ta perspektyvy doslidzhennya : Zb. naukovykh prats' VDPU. – Vyp. 13(18). – Vinnytsya, 2016. – S. 3-7.
 3. Hudzevych A.V. Osoblyvosti pereyrenuvannya ta problema unormuvannya heohrafichnykh nazv na Vinnychchini u protsesi «dekomunizatsiyi» / A.V. Hudzevych // Vinnychchyna: mynule ta s'ohodennya. Krayneznachchi doslidzhennya : mat.-ly vseukr. Vinnyts'koyi istor.-krayneznachchoyi konf.-iyi (7-8 zhovtnya 2016 r.). – Vinnytsya: FOP Korzun D.YU., 2016. – S. 416-426.
 4. Dekomunizatsiya [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.memory.gov.ua/page/dekomunizatsiya-0>.
 5. Derzhavnyy reyestr heohrafichnykh nazv [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://kartographia.com.ua/standardization-of-geographical-names/state-register/>.
 6. Dyka L.L. Oykonomiya Skhidnoho Podillya (KHIV—KHKH st.) : avtoref. dys. ... k. filol. nauk : spets. 10.02.01 "Ukr. mova" / Dyka Lyubov Leontiyivna ; Prykarpat. nats. un-t im. Vasylya Stefanyka, [Ternopil. nats. ped. un-t im. Volodymyra Hnatyuka]. – Ivano-Frankivs'k, 2009. – 20 s.
 7. Zakon Ukrayiny «Pro heohrafichni nazvy» / Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR). – 2005. – № 27, st. 360.
 8. Zakon Ukrayiny «Pro zasudzhennya komunistychnoho ta natsional-sotsialistychnoho (natsyst-skooho) totalitarnykh rezhymiv v Ukrayini ta zaboronu propahandy yikhnoyi symvoliky» / Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR). – 2015. – № 26, st. 219.
 9. Konstytutsiya Ukrayiny [Tekst] : ofits. tekst : [pryynyata na p'yatyi sesiyi Verkhovnoyi Rady Ukrayiny 28 chervnya 1996 r. iz zminamy, vnesenymy Zakonom Ukrayiny vid 8 hrudnya 2004 r. : stanom na 1 sichnya 2006 r.]. – K. : Min-vo Yustytsiyi Ukrayiny, 2006. – 124 s.
 10. Lahidna dekomunizatsiya, або як "vehetarians'ki" pereyrenovuvaly Sumshchynu [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://sumy.depo.ua/ukr/sumy/lagidna-dekomunizatsiya-abo-vegetarianske-pereyrenuvannya-01032016160000>.
 11. Novi nazvy dekomunizovanykh naselenykh punktiv i rayoniv vnesly do elektronnoho dovidnyka «Ukrayina. administratyvno-terytorial'nyy ustriy» [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.memory.gov.ua/news/novi-nazvi-dekomunizovanikh-naselenikh-punktiv-i-raioniv-vnesli-do-elektronnogo-dovidnika-ukrai>.
 12. Ofitsiyuu portal Verkhovnoyi rady Ukrayiny [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://static.rada.gov.ua/zakon/new/NEWSAIT/ADM/zmist.html>.
 13. Spysok sil ta selyshch u Vinnyts'kiy oblasti, yaki pidlyahayut' dekomunizatsiyi [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://vn.20minut.ua/Podii/spisok-sil-ta-selish-u-vinnic-kij-oblasti-yaki-pidlyagayut-dekomuniza-10450177.html>.
 14. Tyvriivshchyna: krayneznachchi narysy. – smt Tyvriiv: TOV Nilan-LTD, 2012. – 306 s.
 15. Ukrayna pereyrenuet horoda y sela v oblastiakh [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://rian.com.ua/politics/20160217/1005344662.html>.

Подано до редакції 20.01.2017

Рецензент – доктор географічних наук В.М. Воловик